

**ЎЗБЕКИСТОН ҚОНУНЧИЛИГИ
ТАҲЛИЛИ**

UZBEKISTAN LAW REVIEW

**ОБЗОР ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА
УЗБЕКИСТАНА**

ИЛМИЙ ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ	SCIENTIFIC ANALYTICAL JOURNAL	НАУЧНО АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
--------------------------------------	--	--

**2024
№3**

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ

БОШ МУҲАРРИР:

Гулямов Саид Саидахбарович — юридик
фанлари доктори, профессор.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ АЪЗОЛАРИ:

Рустамбеков Исламбек Рустамбекович — ю.ф.д.,
профессор.

Хужаев Шохжаҳон Акмалжон ўғли — юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Оқюлов Омонбой — ю.ф.д., профессор.

Эргашев Восит Ёқубович — ю.ф.н., профессор.

Махкамов Отабек Мухтарович — ю.ф.д.

Суюнова Дилбар Жолдасбаевна — ю.ф.д., доц.

Мусаев Бекзод Турсунбоевич — ю.ф.д., доц.

Беков Ихтиёр — ю.ф.д., проф.

Бозоров Сардор Сохибжонович — ю.ф.д., проф.
в.б.

Ҳазратқулов Одилбек Турсунович — юридик
фанлари номзоди, доцент.

Самарходжаев Ботир Билялович — ю.ф.д.,
профессор.

Ходжаев Бахшилло Камалович — ю.ф.д.,
профессор.

Нарзиёв Отабек Саъдиевич — ю.ф.д., проф. в.б.

Жолдасова Шахноза Батировна — юридик
фанлар бўйича фалсафа доктори.

Маълумот олиш учун қуйидагиларга мурожаат этиш
сўралади:

Гулямов Саид Саидахбарович,
Рустамбеков Исламбек Рустамбекович
ТДЮУ, Халқаро хусусий ҳуқуқ кафедраси,
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047,
Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел: 233-66-36

"Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили"нинг электрон
нужаси Интернетдаги www.library-tsul.uz ёки
www.lawreview.uz сайтида жойлаштирилган.

Журнал 2013 йилдан Ўзбекистон Республикаси
Вазирлар Маҳкамасининг Олий Аттестация
комиссияси журналлари рўйхатида киритилган.

Ушбу журналда баён этилган натижалар, хулосалар,
талқинлар уларнинг муаллифларига тегишли бўлиб,
Ўзбекистон Республикаси ёки Тошкент давлат юридик
университети сиёсати ёки фикрини акс эттирмайди.

2023 йилда нашр этилди.

Муаллифлик ҳуқуқлари Тошкент давлат юридик
университетига тегишли. Барча ҳуқуқлар ҳимояланган.
Журнал материалларидан фойдаланиш, тарқатиш ва
қўлайтириш Тошкент давлат юридик университети рухсати
билан амалга оширилади. Ушбу масалалар бўйича Тошкент
давлат юридик университетига мурожаат этилади.
Ўзбекистон Республикаси, Тошкент ш., 100047, Сайилгоҳ
кўчаси, 35.

ISSN 2181-8118

Масъул котиб: **И. Рустамбеков**

Наشريёт муҳаррири: **Н. Ниязова**

Техник муҳаррир: **Д. Қозимов**

Лицензия № 02-0074

Босишга рухсат этилди — 25.09.2024

Наشريёт ҳисоб табағи — 5

«IMPRESS MEDIA» босмахонасида босилди

Адади — 100 нусха.

ИЛМий-ТАҲЛИЛИЙ ЖУРНАЛ

3/2024

МУНДАРИЖА

I.Rahmatulloyev	
O'zbekiston qonunchiligida mediatsiya kelishuvini amalga oshirish masalalari.....	3
Sh.X.Mamataliyeva	
Jinoyat ishlarini yuritishning sud bosqichida xavfsizlik choralari qo'llanilishining	
umumiy tavsifi.....	5
Б.Акмалхонов	
Защита прав собственности в контексте международных санкций	9
Ж.Тўраев	
Ходимларнинг меҳнат ҳуқуқларига риоя қилиниши бўйича давлат назорати	
ва текшируви умумий назарий жиҳатлари таҳлили.....	15

Rahmatulloyev Islombek
Termiz davlat universiteti Yuridik
fakulteti o'qituvchisi

O'ZBEKISTON QONUNCHILIGIDA MEDIATSIYA KELISHUVINI AMALGA OSHIRISH MASALALARI

Anotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiy nizolarda mediatsiya institutini qo'llash masalalari, mediatsiya institutining mohiyati va ahamiyati, mediativ kelishuv tuzish masalalari hamda iqtisodiy nizolar uchun mediatsiyaning qo'llanilishi, mediatsiya jarayonida uchraydigan qiyinchiliklar va mediatsiya institutini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: mediator, mediativ kelishuv, uchinchi tomon, betaraflik, ixtiyoriylik, konfidensiallik, murosaga erishish

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы использования института медиации в экономических спорах, сущность и значение института медиации, вопросы заключения соглашения о медиации и применения медиации по экономическим спорам, трудности, возникающие в процессе медиации, а также рекомендации по развитию института медиации.

Ключевые слова: медиатор, медиативное соглашение, третье лицо, нейтралитет, добровольность, конфиденциальность, компромисс.

Abstract: This article examines the issues of using the institution of mediation in economic disputes, the essence and significance of the institution of mediation, issues of concluding a mediation agreement and applying mediation in economic disputes, difficulties arising in the process of mediation, as well as recommendations for the development of the institution of mediation.

Keywords: mediator, mediation agreement, third party, neutrality, voluntariness, confidentiality, compromise.

Kirish

Kelishuv bitimlari huquqiy munosabat subyektlarining, umuman olganda, jamiyat a'zolarining o'zaro qarama-qarshiliklarini bartaraf etishdagi maqbul vositalardan biri hisoblanib, taraflar nizoni hal etish shartlarini kelishuv asosida, o'z manfaatlarini va imkoniyatlaridan kelib chiqib, o'zaro muzokaralar orqali belgilaydi. Fikrimizcha, huquqiy munosabat subyektlari o'rtasida kelishuv bitimlarining tuzilishida asosiy shartlardan biri fuqarolik protsessi taraflarining erkin huquq va o'z xohish-istagini erkin bildirish tamoilining amal qilishi hisoblanadi.

Professor M.Mamasiddiqovning ta'kidlashicha kelishuv bitimi taraflar o'rtasidagi murosaga, ya'ni fuqarolik huquqidagi shartnoma bo'lib xizmat qiladi. Sudga murojaat etmay tuzilgan kelishuv bitimi suddan tashqari hisoblanadi. Suddan tashqari tuzilgan kelishuv bitimi agarda taraflardan biri shartnomani bajarishdan bosh tortsa yoki bajarmasa, ikkinchi tarafni shu munosabat bilan sudga murojaat etish huquqidan mahrum etmaydi. Bunday bitim sud tomonidan tasdiqlanganidan so'ngina yuridik kuchga ega hisoblanadi. Sudga tegishli kelishuv bitimi - bu taraflarning kelishmovchiliklarni o'zaro hal etib tuzgan shartnomasidir va quyidagi talablarga javob berishi kerak. Fuqarolik huquqiy shartnoma sifatida fuqarolik huquqining barcha qoidalariga mos kelishi lozim. Shuningdek taraflarning huquq va majburiyatlari aniq belgilanishi, shuningdek,

kelishuv bitimi tuzilganidan so'ng sud ishni yuritishni tugatganidan so'ng, xuddi shunday da'vo bilan sudga murojaat qilishga yo'l qo'yilmaydi. Agar taraflar uni ixtiyoriy ijro etmasa, uning ijrosi majburiy tartibda ijro etiladi.

O'zbekiston Respublikasining "Mediatsiya to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, agar taraflar mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirish natijalari bo'yicha taraflar kelib chiqqan nizo yoxud majburiyatlarni bajarish shartlari va muddatlari xususida o'zaro maqbul qarorga erishgan taqdirda, taraflar o'rtasida yozma shaklda mediativ kelishuv tuziladi. Biroq, mediatsiya kelishuviga erishish bo'yicha taklif ixtiyoriy ravishda og'zaki yoki yozma ravishda berilishi mumkin.

Vositachilik tadbiri barcha qarama-qarshi tomonlar mediatsiyada ishtirok etish to'g'risidagi taklifni qabul qilgan vaqtdan boshlanadi. Agar bir tomon yoki ikkala tomon ham mazkur taklifdan bosh tortgan taqdirda mediatsiya tadbiri o'tkazilishi mumkin emas.

Manfaatlarini ko'zlab davlat yoki boshqa organ tomonidan qaysi shaxsning manfaatlarini ko'zlab da'vo taqdim etilgan bo'lsa, o'sha shaxs mazkur davlat organining yoki boshqa organing ishtirokisiz mediativ kelishuv tuzishga haqli.

Mediatsiya to'g'risidagi kelishuv uni tuzgan taraflar uchun majburiy bo'lib, ushbu kelishuv unda nazarda tutilgan tartibda hamda muddatlarda taraflar tomonidan ixtiyoriy ravishda bajariladi. Mediativ kelishuv bajarilmagan taqdirda taraflar o'z huquqlari himoya qilinishini so'rab tegishli sudga murojaat etishga haqli hisoblanadilar.

Tomonlar o'rtasida ijro predmetiga doir kelishuvga kelmaslik, shuningdek, tomonlardan birining mediatsiyaning davom ettirishdan voz kechishi yoki uni amalga oshirish muddatining tugashi ijro ishi yuritishni qaytadan tiklash uchun asos hisoblanadi. Bunda, mediatsiya tartib-taomilini takroran amalga oshirishga yo'l qo'yilmaydi.

Bugungi kunda afsuski, sud hujjatlarini ijro etish bosqichida mediatsiya kelishuvi qilayotgan taraflarni uchratish juda qiyin. Buni ko'pgina obyektiv va subyektiv omillar bilan izohlash mumkin. Xususan undiruvchi va qarzdorning mediatsiya to'g'risida tushunchalarning yo'qligi, mediatsiya kelishuviga erishsalar qanday afzalliklarga ega ekanligidan bexabarligi va boshqalar.

Mediativ kelishuv bajarilmasligining oqibatlarini taraflar tomonidan ushbu kelishuvning o'zida belgilab qo'yilishi mumkin.

Shunday qilib, mediatsiya paytida mediator odatda tomonlar o'rtasida kelishuv yoki konsensus (yakdillik, kelishuv)ga erishish uchun potensial imkoniyatlarni ko'radi. Mediatsiya jarayoni kelishuvga erishish mumkin bo'lgan bosqichga o'tayotganda, mediator nizoni hal qilish tafsilotlarini aniqlashtirish uchun muhokama mavzusini toraytiradi.

Ushbu nuqtadan so'ng, mediatsiya kelishuvi loyihasi yoki ba'zi hollarda kelishuv memorandumini tuzilishi kerak. Ko'p hollarda, agar ko'p bo'lmasa, kelishuv tuzish uchun javobgarlik mediatorga yuklatiladi. Biroq, ba'zi hollarda, turli sabablarga ko'ra, tomonlar yoki ularning vakillari (odatda yuristlar, tomonlarning advokatlarini) kelishuvni tayyorlash vazifasini o'z zimmlariga oladilar.

Aslida mediatsiyaning maqsadi ham nizo ishtirokchilarining o'z kelishmovchiliklarini mustaqil hal qilish layoqatiga, o'zaro talablarini qondirishga va har ikki taraf uchun baravar foydali bo'lgan kelishuvga erishishlariga ko'maklashishdan iboratdir.

Mediatsiya kelishuv loyihasini tuzishda bu juda muhim va u tomonlar o'rtasida qo'shimcha nizolar va nizolar manbai bo'lmasligi kerakligini hisobga olish kerak. Shunday qilib, mediatsiya kelishuvini shu qadar aniq

shakllantirilishi kerakki, uning mazmuni aniq, ma'lum bo'lishi va ikki xil talqin qilinishi mumkin emas. Mediatsiya kelishuvida individual, kichik detallar ham muhim rol o'ynaydi. Shuni ham hisobga olish kerakki, har qanday mediatsiya kelishuvi yozma shaklda bo'lishi va uning ijro etilishi uchun mediatsiya taraflari tomonidan imzolanishi kerak.

Mediatsiya davomida barcha qarorlar taraflarning ikki tomonlama kelishuviga ko'ra qabul qilinadi va ikkala taraf o'zlari tomonidan birgalikda qabul qilingan qarorlarini ixtiyoriy ravishda bajarish majburiyatini oladilar.

Mediatsiya jarayonida konsensusga erishish va mediatsiya kelishuvini tuzish uchun mediatorlar odatda bo'lajak kelishuvning mazmuni yoki boshqa muhim elementlari bo'yicha batafsil eslatmalarni tuzadilar. Qoidaga ko'ra, mediator kelishuvning moddiy jihatlariga nisbatan ma'lum bo'lishi va qayd etilishi kerak bo'lgan narsalarni yaxshiroq tushunadi. Mediator kokus formatida ishlayotgan holatlarda, u ba'zan shartnomaning har bir tafsilotidan haqiqatan ham xabardor bo'lgan yagona shaxsdir. Tomonlar bir-birlari bilan masalalarni to'g'ridan-to'g'ri muhokama qilganda, ular o'z kelishuvlarining asosiy tomonlarini tushunishlari mumkin, biroq, ular alohida shartlar va shartlar haqida turlicha tasavvurga ega bo'lishi yoki ularni bekor qilishni xohlashi mumkin. Binobarin, mediatorning ishi batafsil eslatmalarni yuritish va shartnoma mazmunini aniqlashtirishdir. Tarkib tomonlarga tushunarli bo'lsa, kelishuvga erishilgan deb hisoblash mumkin. Yuqoridagilarga erishilganidan so'ng mediatsiya kelishuvini tuzish bosqichini boshlash mumkin bo'ladi. Mazkur holatlarda mediator ko'pincha mediatsiya kelishuv loyihasini ishlab chiqish mas'uliyatini o'z zimmasiga oladi, ba'zi hollarda, turli sabablarga ko'ra, bu ishda tomonlar yoki ularning yuristlari (advokatlari) ham faol ishtirok etishlari mumkin.

Mediatsiya kelishuvchi tuzilganidan keyin taraflar uni ixtiyoriy ravishda bajarish majburiyatini oladilar, chunki aslida bu kelishuv ularning o'zaro roziligi va nizoni hal etish vositasi hisoblanadi. Yuqorida qayd etib o'tilganlardan kelib chiqqan holda, mediatsiya kelishuvini majburiy ijro etish mexanizmlari nazarda tutilmagan. Mediatsiya kelishuvi loyihasini tuzishda kelishuv kelgusida tomonlar o'rtasida yangi nizolar va nizolarni keltirib chiqarmasligi kerakligini hisobga olish eng muhim jihatlaridan biridir.

Mediativ kelishuvning taraflarga manfaatli bo'lgan afzalligi sifatida taraflar nizoni sudda ko'rish jarayonida bunday kelishuvga erishsa, davlat boji to'lashdan ozod etiladi yoki to'langan davlat boji qaytariladi va natijada ularning mablag'i o'z ixtiyorida qoladi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, mediativ kelishuvga erishilishida mediatorning xizmati muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois qonunda mediatorga doir qator talablar belgilangan.

Agar yana taraflar manfaati nuqtayi nazaridan gapiradigan bo'lsak, mediator mediatsiya boshlanguniga qadar mediatsiya taraflariga mediatsiyaning maqsadini, shuningdek, ularning huquq va majburiyatlarini tushuntirishi, mediatsiya tartib-taomilini amalga oshirish chog'ida faqat mediatsiya taraflarining roziligi bilan harakat qilishi, nizo yuzasidan o'zaro maqbul kelishuvga erishishga taraflarni ishonitirishning qonuniy vosita va usullaridan foydalanishi, o'zining mustaqilligi va xolisligiga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan holatlar mavjud bo'lsa yoki yuzaga kelsa, bu hakda taraflarga ma'lum qilishi shart.

Adabiyotlar ro'yhati:

1. Nizolarni muqobil hal etish usullari / Darslik. Hammualliflikda – Toshkent: TDYU, 2024. – B.350.
2. Fuqarolik protsessual ququqi. Darslik. Mualliflar jamoasi // Mas'ul muqarrirlar: yu.f.d., prof. M.M.Mamasiddiqov. yu.fn.. prof.D.Yu.Xabibullayev. - Toshkent. "Lesson press" nashriyoti.2020.-607 b. -B. 282.
3. Allen, B. (2019). "Workplace Mediation in the UK: A Study of Practices and Outcomes." International Journal of Conflict Management, 30(3), 358-375; Menkel-Meadow, C. (2016). Why and How to Study "Transnational" Law. Transnational Law & Contemporary Problems, 25(1), 69-88;
4. International Mediation Institute (IMI)., <https://imimediation.org/>;
5. Турдалиев, М. А. П. У. (2023). ПРАВОВОЙ ПОНЯТИЯ И СУЩНОСТИ ЦИФРОВОЕ ПРАВО В ПРАКТИКЕ УЗБЕКИСТАН И РОССИЯ. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(1), 362-371.
6. Folberg, J., & Taylor, A. (1984). Mediation: A Comprehensive Guide to Resolving Conflicts Without Litigation. New York: Jossey-Bass Publishers;
7. Kurniarizki, A., Budiono, A., & Ogli, T. M. A. P. (2024, March). Juridical Analysis of Inheritance Law for Heirs Whose Presence Cannot Be Established According to the Civil Code. In Proceeding International Conference Restructuring and Transforming Law (Vol. 2, No. 2, pp. 511-516).
8. Menkel-Meadow, C. (2016). Why and how to Study "Transnational" Law. Transnational Law & Contemporary Problems, 25(1), 69-88;
9. Achmadi, A., Armadiansyah, A., Sanawiah, S., Wahdini, M., & Ogli, T. M. A. P. (2024). Construction of Customary Judge's Decision on Plantation Conflict Resolution from the Perspective of Huma Betang Philosophy: A Case Study in Seruyan Regency:- Jurnal Jurisprudence.